

Szabó-Biró Brigitta

AZ ÚR SZOLGÁLÓLEÁNYA

Többször voltam szolgálni életemben, első két alkalommal édesanyámmal ketten mentünk, én még óvodáskorú leányocská voltam.

Egyébre nem emlékszem az elsőről, csak három csángó leányra, és hogy talán Keresztúron lehettünk, ott kapálni kellett. Jött a nagyidő, s a kapákat verték össze, s mondta az egyik csángó leány, hogy „Istenem, csak harangoznának a katolikus templomban, hogy a harangszó úzná el a nagyidőt.” Még emlékszem arra is, hogy mikor lejárt a munka, édesanyám leültetett egy padra egy nagy parkban, hogy maradjak ott, s ő azalatt vásárol, mert itthon, ugye, nem lehetett kapni semmit, hát vett grízt, puliszkalisztet, ilyen dolgokat. A parkban meglátott engem egy kedves városi pár. Látták, hogy egyedül ülök egy nagy csomag mellett, kérdezték, mit csinálok ott. Mondtam, hogy édesanyám vásárolni van, őt várom. Oda is ért édesanyám, s ezek kérlelni kezdték, hogy adjon nekik örökbe, mert nekik nincs gyermekük, jó soromat viselik, ígérk, s megkérdezett édesanyám, hogy elmegyek-e velük. Én nem tudtam se ilyent, se olyant mondani. Nagy divatja volt annak, hogy ahol több gyermek volt egy családnál, onnan örökbe kértek egyet azok, akiknek valamiért nem született gyerekük, de inkább rokonságon belül volt szokás vagy a szomszédságban. Aztán édesanyám elutasította a párt, továbbálltunk.

Miért nem adott oda nekik, édesanyám? – kérdeztem, s nem igazán tudtam, mi is történik, a közöttük elhangzott párbeszédre pedig már nem is emlékszem, csak a válaszra a kérdésemre, de az viszont beégett az emlékezetembe.

Magtalanoknak még kutyája se legyél! – hangzott el kegyetlenül ez a kijelentés. Később, amikor drága jó barátnőm s szomszédom, Gábor Jánosné kérte a legkisebbik fiamat több rendben is, mindig ez jutott eszembe.

Másodszor Marosszentgyörgyön voltunk. Az asszonyok ásták a murkot, rakásba rakták össze, s én kellett pucoljam azokat. Otthon csévelt a gép, teljesíteni kellett a kvótát, s a gabonánkat úgy elvették,

nem maradt semmi. Hát ezért kellett Marosszentgyörgyre menni. A mezőben volt egy épület, ott aludtunk, s ott dolgoztunk körbe. Olyan hideg volt minden reggel, a hóharmatot még ott értük. Ha megtelt a láda, jött a felügyelő, Bányai bácsi, s megnézte a haladatot, húzott egy vonalat, hogy ki hány ládát töltött meg. Úgy képzeltem, hogy a közelben van egy kőbánya, ő pedig ott lakik. Egyik nap kezdtem a lécet a ládán feszegetni, addig-addig, hogy eltörtem a bicskát, s akkor nagyon megijedtem, hogy most mivel pucolom a murkot. Szerencsémre édesanyám megismerkedett valami praktikus leányokkal, az egyiket Etuskának hívták. Minthogy ők az iskolából voltak ide kihelyezve, szerszámuk is több volt, hát egy bicskát nekem onnan kiloptak, így nem derült ki a dolog, mert lehet, hogy édesanyámmal mindkettőnket hazaküldtek volna. Meg is ígértük Etusnak, hogy bármikor felénk viszi az útja, szállást adunk szívesen. Hát úgy alakult néhány év elteltével, hogy a férjével, merthogy közben férjhez ment, eljöttek hozzánk, hogy munkásokat kellene toborozni a kertészetbe, Marosszentgyörgyre, oda, ahol együtt dolgoztunk. Akkoriban se újság, se rádió nem volt, hogy hírül lehessen adni, a papbácsi amit kihirdetett, s volt a faluban még egy dobos is. Az kidobolta az ilyen-olyant. Megkértük hát a dobost, hogy dobolja ki, munkásokra lenne szükség. Jó sokan kerültek, Etusék egy nagy teherkocsival jöttek, abba padokat raktunk, s úgy utazott a sok nép murkot ásni. Én is elmentem velük, de már édesanyám nélkül.

Minthogy a kertészetben egyedül is megálltam a helyemet, igaz, nem voltam sokáig ott, mert sürgönnyel hazakérettek, hogy édesanyámat ápolni kell, mert elment a gyermek, amit várt, s nagyon beteg lett utána, hát, ahogy felépült, a nyári vakációban egy hónapocska erejéig elküldött szolgálni egy családhoz a szomszéd faluba, Éltés doktornak hívták a gazdámat. Minden vasárnap hazajártam, nem volt messze. A doktor úrnak az egyik lába le volt vágva, őt kellett segíteni, hogy a lépcsőkön le tudjon jönni. Az egyik kezében egy estáp volt, s a másik kezével a falban támaszkodott, én mindig kellett vigyem a másik estápot, hogy mire leér a lépcső aljára, tudjon arra is ránehezdedni. Emellett itt ilyen jövő-menő dolgaim akadtak.

Egyszer milyen butaságot csináltam! Én azelőtt nem láttam még selyemharisnyát, s érkezett valaki vendég, s az a mosdótálba megmosott valamit, nyomkodta a vízbe bele, de nem tudtam akkor még, hogy mit, s azt a törölközőtartóra felterítette. Külön felhívta a figyelmemet,

hogy nehogy hozzányúljak, de milyen a gyermek, ahogy elmentek asszonyommal, azonnal meg kellett nézнем miféle. Felhúztam a kezemre, s hát egyszer a kulyakom kiduvadt belőle. S akkor én oda visszaterítettem szépen, úgy tettem, mintha mi sem történt volna, s mikor hazajöttek, az asszony veszi le, s hát el van szakadva a harisnya. Kérdezgették, mi lelte, mondtam, én nem tudom, de ekkor kérdezték, járt-e valaki ott, én megint csak tagadással válaszoltam, hogy nem láttam senkit. Egy darabig kérdezgettek, s ráhagyták a dolgot, ejsze, ők is tudták, hogy csak én lehettem. Hogy mi lett a harisnyával utána, nem tudom. Aztán ahogy kezdődött az iskola, hazaköltöztem. Ekkor indultam második osztályba.

Otthon egy szobát a szüleim kiadtak bérbe a falubeli fogorvosnak, Láng doktornak. Ő járt minden vasárnap kezelni a pácienseket, húzta a fogakat, vette a próbát, hozta a fogakat. Egyszer kérdezte édesapámat, hogy a leánykát nem engednék-e el szolgálni, mert tud egy fiatal házaspárt, ahol kicsi gyerek van, s leginkább arra kéne vigyázni. Édesapám a nevemben el is ígérkezett, de nem is bántam én a dolgot, mert jó sorom volt a házaspárnál. Láng doktor elég sokat járt a gazdámékhoz, akit Hammer Imrének hívtak, s furcsálltam, hogy minden alkalommal mennek le a pincébe, először azt hittem, hogy ott bagóznak ketten. Egyszer leküldtek befőttért a pincébe, ahová egy műhelyen keresztül vezetett az út, jaj, annyiféle csudás felszerelés, szerszám, gép volt ott, s mi a fene, még valakinek a fémből készült fogát is láttam, a hátam is borsózott. Hammer úr volt a fogtechnikus, csak én előbb nem tudtam, milyen összeköttetésben vannak. Láng doktor hozta a lenyomatokat a páciensek fogairól. Volt egy olyan anyag, hogy stents. Ebben az időben ebből csinálták a lenyomatot. Meleg vízbe téve olyan állaga lett, mint a plasztilinnek. Ezt tették az ember szájába, ahol miután a fogak helyet foglaltak és szépen kiformalódtak a stentsben, az lehült, megszilárdult. Mikor megérkezett a lenyomat, Hammer úr kissé felmelegítette, odakopogtatta az asztalhoz, hogy a rázkódástól a légbuborékok eltűnjenek az anyagból, majd beleöntötte a gipszet, hogy modell legyen belőle, s később ezen a modellen elkészülhessen a fog.

Engem nagyon érdekelt ez a mesterség, bár a nőket nem szívesen látták a pályán, mégis gazdám megengedte, hogy néha besegítsek, ilyenkor én készítettem el neki a gipszet. Még a receptre is emlékszem:

a gipszhez bele kellett tenni a gipszport egy edénykébe, egy lenyomat felöntéséhez körülbelül két pálinkás pohárnyi járt, ehhez annyi vizet kellett tenni, hogy olyan állaga legyen, mint a jó tejfölnek, ne legyen túl híg, de ne legyen túl kemény sem, lehessen a spatulával kenni. Egy percen keresztül kellett keverni, de annyira kitanultam a stikáját, hogy később az órát sem lestem, tudtam, hogy az pontosan nyolcvan kavarin-tást jelent. Volt egy olyan gép, hogy stancoló. Abba fémet tett az úr, s rápréselte a modellre. Amikor rápréselte, megforrasztotta az összeillesztéseknél, kifényezte egy ilyen lábbal hajtós motorral, s kész is volt a fog.

Gazdáméknak volt egy kisfiuk, Bubika, rá kellett vigyáznom, ez volt a legfőbb feladatam. Igazából neki is Imre volt a neve, de mindenki Bubikának szólította. A születésnapját ünnepeltük, az öregeknél volt megterítve az asztal. Asszonyoméék hátul, a szülei elől laktak, a gazdám szüleit nem ismertem, azok görgényszentimreiek voltak. Na, az asztal szépen ki volt díszítve, s közepén egy gyönyörű szép torta tetszelgett. Nagyokat nyeltem, s asszonyom, Micike megkérdezte, hogy kérek-e belőle, majd később hátrahozta a szobámba. Az öregeknél is volt egy leány, Magdus, neki is hoztak egy tányérral. Néztük, kerülgettük, ilyen tortát még nem láttunk. Kezdtük enni, jaj, de az milyen rossz volt, mindketten beleborítottuk a moslékos vederbe. Ugye akkoriban nem volt fürdőszoba, még csak egy givéta se, hogy abba borítsuk, hanem a disznóknak, kutyának amibe gyűjtöttük a maradékot, na abba a vederbe. Nem gondoltunk arra, hogy azt ki kell vinni egyszer, vagy más is boríthat bele valamit, s meglátják. Asszonyom kérdezte, hogy ízlett-e, lelkesen bólogattunk, hogy finom volt, de épp azt történt, hogy valamiért a mosogatólyukba bement, s meglátta a vederben a maradékot.

- Hát, leányok, ti meg sem ettétek az ételt, amit hoztam, hanem eldobtátok? - kérdezett meg minket csalódottan, s mi nagy szégyenkezve lesütöttük a szemünket, ugye azelőtt azt mondtuk, hogy finom volt. Bevallottuk, hogy ilyen savanyú tortát mi még nem ettünk, ezért nem ízlett. De lett nagy kacagás. Akkor tudtuk meg, hogy mi az a franciasaláta, nálunkfelé csak böff, amit később szívesen megettem, miután már tudtam, hogy mi az.

Amellett, hogy Bubikára vigyáztam, s néha besegítettem Hammer úrnak, súrolgattam minden szombaton, ilyenkor felszedtük a szőnyeget, olyan nagy szőnyegek voltak, egyedül nem bírtam, vettük fel asszonyommal, ráztam, poroltam ki, s csillárt s mindent pucoltam,

törölgettem le. Az öregasszonyt nem szerettem. A szomszédban, velünk szemben szintén egy házaspár lakott, ott a nő fel akarta venni asszonyommal a kapcsolatot, akart barátkozni, s úgy sikerült forma is, de a nagysága anyja nem örült neki, mert ezek nem olyan előkelő család voltak, mint az én gazdámék, hanem kicsit olyan maradibbak. „Nem talál a szőr a selyemmel.” Ezt mondogatta, s én ezért nem szerettem az öregasszonyt. Nyolc hónapot szolgáltam itt.

Megint úgy volt, hogy idehaza ez se volt, az se volt, s kellett volna cipő, kabát, édesanyám hát pedzette a dolgot, hogy jó volna a magunkét beszerezni, a kenyerünket megkeresni, s így aztán szervezkedtünk leánykákul, s mentünk. Nyáron otthon dolgoztunk, ősszel mentünk szolgálni. Négyen elindultunk Vásárhelyre. Egy se tudta az utat, csak én, ugye jártam arrafelé, Marosszentgyörgyre, s édesanyámmal egyszer a nagyvárosba is eljártunk. Vonattal mentünk. Hajnalban megérkeztünk a kicsi állomásra, egy pompás kútban megmosakodtunk. Jól sütött a nap, álmosak voltunk, a lépcsőkre leültünk, összedugtuk a fejünket, szunnyadoztunk. Vártuk, hogy teljen az idő. Valami legények a beszédünkről felismerték, hogy csíkiak vagyunk, az én fejem volt legfelül, tyúkanyóként vigyáztam a többiekre, mert ugye én már járt-kelt voltam, s egyet ráütöttek a fejemre: „Ne, a csíki malacok hogy alusznak!” Azzal elfutottak. Hát felkeltünk. Az állomáson egy férfi odajött hozzánk, hogy szolgálni jöttünk-e, mondtuk, igen. Nekik is kellett egy szolgáló, kezembe nyomott egy cetlit, amin a címe volt, hogy ha valamelyikünk gondolja, keresse fel azt. Vásárhelyen a szolgálóknak két szabadnapjuk volt: szerda és vasárnap, ekkor a főtéren találkoztak, sétáltak. Az új leányok is ekkorra jöttek fel sétálni, leginkább szerdára, s mindenki, akinek szüksége volt szolgálóra, a főtéren kérdezősködött. Mi ugye négyen voltunk, gondoltam, hogy mivel én már jártam egyszer a városban, én maradjak utoljára. Amikor mindenik elszegődött, s kezdett beesteledni, hogy ne maradjak az utcára, felkerestem a címet. Nagyon örültek ott nekem, hogy került egy szolgálóleány, de én kevésbé, mert akkor tudtam meg, hogy egy zsidó családhoz kerültem.

Az igazság az, hogy nem szerettem itt, féltem. Az a városi legenda terjedt, hogy a zsidók a keresztény szolgálóleányok vérét eleresztik, s azután abban megmosakodnak. Én egyébként más furcsaságot nem tapasztaltam, de asszonyom megtiltotta, hogy mosogatás közben egymás után elmossam az edényeket. Külön szabadott csak mosni a

kávészcészéket, külön az edényeket, abból is külön a tejes, külön a zsiros edényeket. Egyik nap gondoltam, nincs itthon a nagyságos asszony, s én biza egyszerre elmosogatok, nem melegítem a vizet egyfolytában, de ezalatt éppen hazaérkezett, s meglátta, hogy a húsos és a tejes edények egyszerre mosódtak el, s sutty, fogta magát, s az ablakon azokat mind kidobta, hogy majd levonja ám az árát a béremből. Meglepett a cselekedet, de ahhoz a bibliai idézethez lehet köze, amit gyakran mondogatott, ha a kóser konyháról volt szó: „Ne főzd meg a gödölyét anyja tejében!”

Első vasárnap misére mentem és utána hittanórára, megtudtam ugyanis, hogy Lestyán Ferenc papbácsit, aki a szomszéd faluban szolgált, Vásárhelyre helyezték ki, s az ilyen szolgálóleányoknak külön hittanórákat szervez. Lestyán Ferenc egyébként szintén a már említett titkos ordináriusok egyike volt. Ennek a titkos ordináriuskodásnak az volt a lényege, hogy az erdélyi római katolikus egyházmegyét a kommunista rezsim ne tudja hatalma alá keríteni, mindig legyen vezetője. Márton Áron szervezte meg ezt a rendszert, mely abból állt, hogy azonnal megszűnt az egyházmegye vezetőjének minden ezzel járó joga, amint letartóztatták, és helyére az a pap lépett, akit még kinevezésekor kijelölt utódnak. Az új vezető kinevezésekor szintén utódot jelölt ki magának, és így tovább, és így tovább, így a Securitate nem tudott a nyomára bukkanni. Szóval elmentem a papbácsi hittanórájára. Azt mondta egyszer nekünk: „Úgy gondoljatok a szolgálatotokra, mint egy imádságra! Aki az úr nevében szolgál, az tulajdonképpen Őneki szolgál.” Tehát én mindvégig, míg szolgáltam, Istent szolgáltam, nem az urakat, s munkámra ekképpen gondoltam egész életemben.

Csodálkoztam, hogy a három leány közül, akikkel Vásárhelyre érkeztem, egyet se láttam, se a misén, se a hittanon. Hát mondom, hogy az egyik, Róza, hozzám közel lakik, azt felkeresem a következő szabadnapon, szerdán. Jaj, ott a háziak úgy el voltak keseredve, hogy biza szolgáló nélkül vannak maradva, mert egy hetet se ült ott náluk a leány, s van egy egyéves gyerek, nincs mit kezdjenek vele, nincs, aki vigyázzon rá. Kérleltek, hogy maradjak ott Róza helyett. Lett volna is kedvem, nem is szerettem a zsidó családnál, de hát szó nélkül mégse jöhettek el, a holmimat is sajnáltam, hogy ott maradjon.

Egyszer jött a hosszú nap, merthogy a zsidóknál van ilyen hosszú nap, meglepődtem, hogy asszonyom boldog új évet kívánt, gondoltam,

ezek megbolondultak ősznek idején, de aztán elmagyarázták, hogy ők más naptár szerint élnek a mindennapjaikat, s ez a hosszú nap héberül a Ros Hasana, a zsidó újév ünnepe. Azért hosszú nap, mert két napig tart, és a Talmud szerint, ami náluk egy szent könyv, e két nap egynek számít. Azelőtt sütnek-főznek, de aznap semmi munkát nem szabad csinálniuk. Na, a hosszú nap előtt tyúkot vettek, azt el kellett vinnem a salterhoz, voltak még szolgálóleányok rajtam kívül, ott elvágták a nyakát a tyúknak, megpuolták, besózták, megszentelték. Még az volt érdekesség, hogy asszonyom mesélte, szokás ilyenkor megfűjni a sófárt. Ez egy kosnak a szarva, s arra a bibliai részre emlékeztet, amikor Ábrahám a saját fia helyett végül egy kost áldozott fel Istennek. Mondjuk ők nem fűjtak meg semmiféle kürtöt, csak mondták.

A Ros Hasana előtti nap hajnalán még alig világosodott odakinn, s nagy csattogás hallatszott a konyhából. Résnyire nyitottam csak az ajtót, hogy lássak el odáig, s gondoltam erről a nagy csattogásról, hogy na, most fogják a véreget elcsapni, lehet, hogy e nagy ünnepre tartogattak engem. Az úr egy nagy edény fölé volt hajolva, homlokáról csepegett a víz, fején fejkendő volt. Dagasztott. Az edény csattogott. Kenyérsütésre készülődtek, de én úgy megirtóztam, úgy éreztem, nincs maradásom. Megvártam az ünnep végét, hogy ne legyek tiszteletlen, összepakoltam, s arra hivatkoztam, hogy otthonról levelet kaptam, azzal átmentem a másik családhoz. Még a nevükre sem emlékszem, olyan keveset voltam náluk.

Az új helyen gazdámék igen tehetősek voltak, négy lakrészből állt a házuk. Hátul laktak asszonyoméék és a kisfiuk, Misike, akire vigyáznom kellett. Elöl laktak a nagysága édesanyjáék, pontosabban az anyja és egy testvére, s a másik két lakrészt elvette a kollektív, egyikben ecetgyár működött, a másikba pedig kihelyeztek egy idegen családot. Az úr patikus volt, ami jól jött, mert egyszer a kisebbik leánytestvérem, Ilona megbetegedett, valami kúpra volt szüksége, amit otthon nem lehetett kapni, s gazdám kerített neki. El akarták küldeni postán, de járt fel Vásárhelyre otthonról egy asszony, Tamás Dénesné, áruért az üzletébe, s gondoltam, vele elküldjük, mert bizony mi is tettünk neki szívességet, ugyanis kevés árut adtak, csak fejadagra, s mi szolgálókul sorban álltunk neki a szabadnapunkon, mert ugye a több fejadagért már megérte feljönni Vásárhelyig. El is vitte haza a kúpot Ilonának.

Gazdám egyszer azt mondja, úgy enne egy kicsi házi diós-mákos laskát. Igen, de laskát ki csinál? Én is leányka voltam. Úgy szólítottak, Irénke baba vagy Irénkuci, s hát becézve megkértek, hogy csináljak laskát. Én olyan voltam, nem mondtam soha nemet, hiába, pedig nem csináltam még soha laskát azelőtt. Akkor aztán a tésztát meggyúrtam, kinyújtottam két nagy levél laskát, felvágtam, de nagy örömmel csináltam, s mivel én a konyhában voltam, asszonyoméknem látták, hogy ragadt oda a laska, vájtam fel, s megint ragadt oda, liszteztem, kínlódtam. Na, végül sikerült a laska, jaj, de be boldog voltam, s ők hogy örültek, simogattak, hogy milyen finom.

Szerettek engem, karácsonyra is ajándékot kaptam tőlük, szép fejkendőt, gyümölcsöt, édességet. Igaz, az édességet elajándékoztam, mert a hittanórán megszervezték, hogy egyik a másnak ajándékozzunk, s én egy kicsit sajnáltam az összegyűjtött pénzemem, így a nagyságos asszonyoméktól kapott édességet vittem az alkalomra. A templomtól nem messze, a papilakon egy szobában volt a hittanóra. Mivel engem így értékelték itt, s látták, hogy jól végzem a dolgomat, hát azt mondják, telefonáljak haza, hátha otthonról akad még egy ügyes leány, kellene előre a nagysága édesanyjáiékhöz. Elmentünk a postára, a postás felhívta az otthoni néptanácsot, onnan hazaszóltak, hogy telefon érkezett, édesanyámmal szeretnék beszélni, neki pedig mondtam, hogy szóljon a barátnőmnek, Sándor Gizinek, jöjjön fel szolgálni. Na de Mari, a testvérem nem engedte, hogy másnak szóljanak, föltétlenül ő akart jönni. Otthon szerették volna, hogy ötödiktől folytassa az iskolát, mert jobb tanuló volt, mint én, s neki is fogott az ötödik osztálynak, de egy kicsit erőszakos leány volt, s végül eljött utánam szolgálni. Két nagy bakancsban érkezett, ugye otthon se volt mód, hogy vesznek egy szép pár cipőt, hogy abba jöjjön, hát, ami volt, abban jött, másképp rendben fel volt öltözve, de én szégyelltem, hogy testvérem, s két nagy bakancsban sétáljunk szabadnapon, úgyhogy amint kikaptam a béremet, vettem neki egy pár szép vászonszandált, csukott volt elől, s hátul nyitott.

Egyszer nekifogtak az öregeknél nagytakarítani meszelés után. S én nem tudom, mit csináltak, valami nagy toalet-tükröt Mari s a nagysága eltörtek. S akkor Marit elküldte az én nagyságám, akit Ickának hívtak. Ő összepakolt s elment, de én ezt nem tudtam. Ugye nagyváros, s nem úgy volt, hogy ott aludhat nálam, mert egy udvaron voltunk. Szerencsére az elülső lakrészben lakó asszony a munkahelyéről meglátta Marit

a pakkal, a nagyáruházban dolgozott egyébként, s leszólította, hogy hova megy. Mari elpanaszolta, hogy járt a toalett-tükörrel, s most szállást keres. Ez a nagysága lelkére kötötte, hogy menjen vissza, surranjon be hozzájuk, aludjon ott, míg keresnek neki új helyet, s mivel ott a nagyáruházban annyiféle ember járt, került is hamar hely neki. Én napok múltán tudtam meg ezt, annyit sírtam, hogy drága testvérem hol lehet, elvész a városban, mi lesz vele. Nem volt, honnan tudomást szerezzek róla, ugye se telefon, se semmi akkoriban. Harmadik nap csendben beszólított az asszony hozzájuk, s elmondta, hogy mi van Marival, ne izgassam magam, jó helyet találtak neki. Közben féltam is, hogy nehogy hátul meglássák, hogy ide bejöttem. Ugye a hátsók haragudtak az elsőkre, hogy őket a házukba beköltöztették. Akinek ilyen nagyobb lakása volt, azokból mind elvettek a kommunizmus alatt.

Mari elment, kimenőknél találkoztunk csak, a helye megürült. Gizi is írta nekem egyszer, hogy jusson eszembe, ha keresnek szolgálatot valahol, ajánljam be őt, hát írtam neki, hogy jöhet. Az unokatestvére, Sándor Irén is jött, neki szabadnapon találtunk állást, addig nálam aludt. Neki az asszonya ott dolgozott, ahol a karácsonyfára ezeket a fényes gömböket készítették. S tudom, hogy amiért Irént felhívtam, s odakerült hozzájuk, hát kaptam ajándékba egy doboz karácsonyfadíszet. Hazaküldtem azokat, s otthon olyan csudás volt, mert ilyen nem lehetett kapni.

56-ban voltunk itt, mert ekkor volt Magyarországon a forradalom. Volt egy nagy rádió elöl az öregeknél, ott hallottam a híreket, mert Misikét, minthogy unoka, sokszor vittem hozzájuk. Úgy hallgatták a rádiót, sírtak, mert asszonyomnak, Icuka anyjának volt egy testvére, és épp ott volt a forradalom, ahol ő lakott. Színésznő volt, most is sokszor látom régi magyar filmekben. Én s Gizi is meg voltunk ijedve, akartunk jönni haza, hogy nehogy ott rekedjünk, de asszonyom mondta, hogy ne butáskodjunk, mert az úrnak, az öregebbnek, akit egyébként Kálmán úrnak hívtak, a fiatalabb Mihály volt, van egy csónakos motorbiciklijé, s ha muszáj, azzal hazavitet kerülőúton. Na de akkor mi lesz Sándor Irénnel, gondoltuk, de nyugtattak, hogy megoldják, ne idegeskedjünk. Végül is nem került elő a motorbicikli.

Tizenegy hónapot voltunk ennél a családnál. Gizi hamarabb hazajött, mert ahogy betöltöttük a tizennégy évet, személyit kellett készíteni. Levelet kaptam tőle, hogy jöjjen én is haza, engem is vár ez a procedura.

A levél alján ez volt olvasható: GYÓ ÓGO OGÍGM YKUUC YCSTYCST JGNYTG. Nos, én összekészítettem néhány holmit, mindent nem, mert azt ígértem asszonyoméknak, hogy visszamegyek, s így szerintük nem volt értelme a nagy pakolásnak.

Hazajöve itthon Gizi biztatott, hogy ne menjek vissza, mert guszalyasba is jó lett volna menni, táncolni, szórakozni, valahogy ebben az időszakban nem fülött a fogunk a visszamenéshez és a szolgáláshoz, Tyukodi Mihály tanár úr pedig szerepet tanított be a fiataloknak a faluban, s nem akartam a színészkedésről sem lemaradni. Egyébként is a Gizitől kapott levél rejtjelezett része olvastán már valahol legbelül tudtam s felkészültem arra, hogy így fogok dönteni, csak az volt a baj, hogy ugye ugyanazon az udvaron voltunk, mindketten hagyunk a pakkunkból ott, mert az ígértük, visszamegyünk a nagyságos úrékhoz. Ezt a Cézár-rejtjelet szívesen használtuk még iskolás korunkban is, hogy a fiúk ne tudják elolvasni a leveleinket. Na, aztán kis idő múltán érkezett egy levelezőlap, hogy mikor megyek, mert Misike vár, keres engem. Nem válaszoltam semmit. Gizinek az anyja ment fel Vásárhelyre, mert egy testvére ott lakott a kicsi állomásnál, Juliska néninek hívták, sokat jártunk oda. Megkértük, hogy egyúttal menjen, s a pakkunkot kérje el. Jaj, ott hogy fel voltak háborodva, hogy „két ilyen disznó leánykát, hogy megígérték, hogy visszamennek, s nem mentek.” Ugye ott megcsalódtak, mert láttam, hogy értékelnek, szeretnek, s mégse mentem vissza, pedig hiányzott Misike.

A következő a gyulafehérvári utunk volt, ott is Gizivel voltam, s ezután még asszonyul mentem el egyetlenegyszer, Brassóba. Ugye férjhez mentem, de a férjemet közben behívták katonának, s ekkor mi tulajdonképpen elváltunk. Nem tudtam én az anyjával egy fedél alatt élni, olyan csúful bánt velem anyámasszony. Fogtam a holmimat, s hazapakoltam, utána elmentem szolgálni.

Gazdám valamikor katonatiszt volt, de ekkor már nyugdíjazták. Asszonyom járt munkába, jóval fiatalabb volt a férjénél. Na de járogatott asszonyom édesanyja oda, s örökké úgy rekcumolt, nem tetszett neki, akárhogy végeztem a dolgomat. „Ide állj, oda állj!” Gondoltam, otthon nekem elegendő van anyósomból, még egy ilyen parancsolgató nem hiányzik a fejemre. Szabadnapon sétálás közben elpanaszoltam a társaimnak, hogy a vénasszony milyen rosszul bánik velem, s volt egy Pila nevű leány, soha nem hallottam ilyesmi nevet

azután se, s ahol ő volt, kerestek még egy szolgálót, hívott, hogy menjek át. Egyébként ekkor már kevésszer mentem ki sétálni, ugye én már asszony voltam, nem talált a szó a leányokkal, inkább édesanyám testvéréhez, István bácsiékhoz járogattam, minden vasárnap ott ebédeltem. Na, Pila megmutatta, hol az ő szobája, s hol fogok lakni én. Felmondtam az előző helyen. Eleget kérdezték, mi nem tetszik ott, mivel bántottak meg, mondjam meg, de nem mertem mondani, hogy a vénasszonyt nem állhatom, inkább azt hazudtam, otthonról levelet kaptam, hogy menjek haza. No, ebbe beletörődtek, kifizettek, s én továbbálltam.

Gazdám egyetemi tanárok voltak mindketten, jól tudtak magyarul, de a gyermekeik nem, volt egy nagyobbacska leány s egy kisfiú. Itt minden reggel megpucoltam a leány lábbelijeit. Sötétkék köntösben járt az egyetemre, alul rakott volt a köntös, minden egyes nap tiszta gallért kellett tenni rá, kimostam, kivasaltam, kikeményítettem, varrtam fel, hogy mikor indul, tiszta legyen. A fiú hatodik osztályba járt, s olyan érdekes volt, mert szemben a túlsó oldalon lakott egy Miki nevezetű barátja, s sokszor az ablakot nyitotta ki, kiabált át, hogy „Miki, Miki!” S ott ők beszélgettek. Egyszer odamentem, s mondtam neki, hogy na, spune: „Miki, Miki, szart a kopó, vidd ki!” Kapható volt a gyermek, akcentussal igaz, de hamar megtanulta. A gazdám biza meghallotta, s kérdezte a gyermeket románul, hogy ezt ki tanította neki, s kiderült a turpisság. Én is már olyan jól megtanultam ott románul. Gazdám komolyan rám nézett: Hát te nem tudtál valami szebbet tanítani neki?

Aztán amikor a férjem leszerelt, édesanyáméktól elkérte a brassói címet, eljött utánam, külön szobám volt, asszonyoméék természetesen szívesen látták, nálam aludt, kért, könyörgött, hogy menjek vissza hozzá. Hát visszamentem, s ketten költöztünk haza. Soha többé nem mentem el szolgálni.